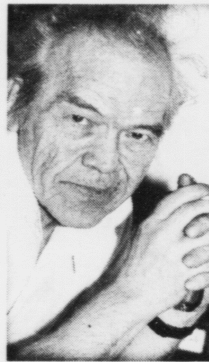

Sjónarmið

Lívsneyðuga ólýdnið

(Samandráttur av einum sjónleiki í fyribils 4 þørtum)

PARTUR I. Valstriðið: Millum buppana og Várharra. Hjá øllum flokkum uttan Frælsisfylkingini snúði valstriðið seg einamest um hvussu teir skuldu »takla« danir á samráðingarfundinum 17. aug., so føroyingar fingi sum mest úr danabuppani. Seint fara vit at gloyma hvussu t.d. valevnini hjá teimum ymsku flokkunum lögdu dent á at sannføra veljaran um, at við teirra flokki á odda vildu partarnir møtast »á jøvnum fæti«, sum tikið varð til ferð eftir ferð. Einkin er at ívast í, at hesi fólk meintu tað tey søgdu, tí hvat eru »samráðingar« millum tveir partar uttan so at teir møtast á »jøvnum fæti«?

Valúrslitið kenna vit, og tað gjørdi sum kunnugt ongan uttan kanska javnaðarflokkin bilšan: Fastlæstir sum skjótt meginparturin av borgarunum eru í rentufelluni og Almu, valdu teir flestu at seta krossin onkustaðni millum buppana og Várharra – tó heldur nærri buppani.

PARTUR II: Danska embætismanna-álitið Val-tímurburmenninir vóru illa nokk hornvir, fyrr enn Dagur og vika (15. juli) visti at siga frá, at tað longu áðrenn valið (13. juni) fyrilá eitt danskt embætismanna-álit í sambandi við 17. august-fundin og at alt bendi á, at danir á fundinum fóru at krevja m.a. at: – undirgrundin skuldi aftur á danskar hendur – kvoturnar skuldu gerast meira umsetiligar – almanna- og heilsuverkið skuldi skerjast – Atlantsflog skuldi avtakast – innkutrygð fiskimanna skuldi burtur.

Fólk vórðu ovfarin. Hevði Marita & co villileit veljaran? Í einar yvirlysing 17. juli kravdi Frælsisfylkingin at nývald varð útskrivað beinan-

vegin.

Sum frensar úr hævdatrog lupu nú okkara embætismennir í fjølmíðlarnar og lögdu dýran við, at teir fingi handað danska álitið við tí treyt, at tað varð hildið loyniligt – eisini fyri landsstýrinum – til aftan á valið. Sagt varð eisini, at dansku embætismenninir høvdu hótt við, at vildu teir ikki ganga loyni-kravinum á møti, so fingi teir heldur ikki loyvi at siggja álitið fyrr enn á sjálvum fundinum 17. august. »Trystið á okkum var ógilt«, segði Kári Petersen, figgjastjóri og ein av limunum í føroysku embætismannanevndini.

Okkara lögmaður »bedýraði« alment, at hon hvørki kendi til umrødda álita ella munnkurvuna, fyrr enn hetta kom fram í sjónvarpinum, og vit trúðu henni sjálvandi. Hon lovaði annars at kanna málið út í æsir.

PARTUR III: Føroyska embætismanna-frágreiðingin Grundað á »loynifundin« 13. juni skrivaðu okkara embætismenn eina trúnaðarfrágreiðing til nývaldu løgtingslimirnar. Men sum ikki einaført: Fjølmiðlarnir fáa skjótt fatur í hesi frágreiðing, og Óla Jacobsen klára sum kunnugt sjálvt danskir forsætismálaráðharrar ikki at málbinda (takk fyri tað Óli!) og tíansheldur nakrir embætismenn í landsstýrinum. Ein teirra – Kári Petersen – greiur seg óført í Dimmalætting 23. juli um, at tað »stóð svart upp á hvítt« at frágreiðingin bert var til »innanhýsis brúk« og at ætlanin ongantíð hevði verið »at kajakast skuldi um tey tingini, ið stóðu í frágreiðingin«.

Ein viðmerking. Hóast vit júst hava havt eitt løgtingsval, ið átti at havt minst okkara embætismenn um, at Føroyar (í hvussu so er úteftir) sigast at hava eina demokratiska

stýrisskipan, so uppliva vit í dag, at hesir somu menn taka sum givið, at teir áframt skulu liva í tí einavaldsverð, teir hava alþagað seg fram til. Teir halda, at tað eru teir – føroysku embætismenninir – ið skulu fortelja okkara fólkavaldu hvat kjakas kann um og ikki. Hetta sigur í hvussu so er Kári Petersen, figgjastjóri, »svart upp á hvítt« í Dimmalætting 23. juli.

PARTUR IV: Málið verður kannað og snarað Lögmaður lovaði sum nevnt at kanna málið í æsir, og sum vit skilja vóru okkara embætismenn »forhoyrdir« í málunum í døgnum 25. og 26. juli. Spurd um úrslitið av kanningini segði lögmaður við útvarði 26. juli m.a., at hon visti av skránni fyri fundin 13. juni, og sumuleiðis hevði hon dagin eftir fundin fingið eina frágreiðing um hvat varð sagt á fundinum, men har varð einki sagt, ið ikki landsstýrið »visti um áður«. Spurningurin er so um hetta svar skal tulkast sum at landsstýrið longu áðrenn fundin 13. juni visti um nýggju dansku krøvini um undirgrundina, umsetilgar kvotur, Atlantsflog, innkutrygð fiskimanna o.s.f. (sjá »Partur II«). Annars segði hon, at einki bendi á at okkara embætismenn høvdu fingið umrøddu munnkurv ella høvdu handlað ófelagalagt (illoyalt) móti landsstýrinum. Dansku embætismenninir avsaðu alment (25. juli), at tað nakrantíð hevði verið talan um at málbinda føroysku embætismennin.

Hin altavgerandi spurningurin, ið Føroya fólk nú – uttan uttanumtós – hevur krav uppá at fáa svaraðan beinanvegin er: »Visti landsstýrið ÁÐRENNA VALID um nøkur nýggj krøv, ið danir helst fara at seta á 17. august-fundinum?»

Hesin spurningur er á-

framt ikki svaraður, men tvørtur ímóti snaraður til at vera ein spurningur um Kári Petersen, figgjastjóri, hevði byrjað Ólav-søkuna ov tíðliga ella ókurt líkandi, nú alt hann hevur úttalað alment knappliga skal vera tikið úr leysu luftini. Lögmaður eigur sumuleiðis at svara Føroya fólk hví hon 18. juli segði seg einki vita um tað, sum var farið fram á fundinum 13. juni, meðan hon 26. juli viðgongur, at hon bæði visti av skránni fyri fundin og sumuleiðis hevði fingið eitt »referat« frá fundinum 14. juni.

LÍVSNEYÐUGA ÓLÝDNIÐ

Tað altavgerandi í hesum álvarsama máli er ikki um okkara embætismenn er »loyalir« móti landsstýrinum, men um landsins myndugleikar krøvdu upplýsingar, ið talaðu fyri kundu fáa avgerandi týðning fyri valúrslitið, vórðu teir alment kendir áðrenn valið.

Hendan spurningin seta nógvir føroyingar sær í dag, serstakliga aftan á at hava hoyrt veiku, nærum gjánkaligu frágreiðing lögmanns í útvarpinum 26. juli, sammet við avgjördu svar hennara áðrenn »avhoyringina«. Gjánkaligu svarini kunnu sjálvandi hava sínar orsøkir í at lögmaður ikki vildi »hanga út« alment ein av nærmastu medarbeiðarum sínum, men so álvarsom sum stóðan er í landinum í dag, so er fremsta treytin nú fyri at yvirtíva, at spælt verður við opnum kortum. Vit hava einki at missa her – tvørtur ímóti! Høvdu vit skríggjað út – látið heim in fingið at vita:

- um hvørt »komma« í dansku lánitreytnum
- um »ókeypis« NATO-støðina og árinini av henni á sethúsamarknaðin
- um »æviga« Højgaard & Schultz-sáttmálan
- um »ókeypis« flogrúmdina yvir oyggjar-

nar – um kvotuskipanina, ið er kroystiður yvir okk-um – um dansku og bretsku krøvini í sambandi við møguligari olju í undirgrundini – o.s.f. – o.s.f.

Ja, so stóðu vit sterkir í dag hóast búskaparlaga sorgarleikin í landinum. Tá vóru tað ikki vit, ið fremst »mistu andlit«.

Loynifundir tæna als ikki okkara áhugamála, men mótpartanna (dønum og bretum). Vit hava einki at tapa, mótpartar okkara alt at vinna. Fávitka og errinskapur rekur okkara veiku samráðingarfólk júst har mótparturin vil hava tey: Eyðmjúk og undirbrottlig.

Bjørn á Heygum hevur so rætt, so rætt, tá hann sigur, at nú má tað vera »well« við loynifundinum við bretar. Málið má fyrri Dómstólin í Haag. Heimurin má nú og ongantíð ov skjótt fáa at vita um bretska ætlanirnar/krøvini: Landám eftir havbotninum heilt inn í okkara klettir! Hvør veit – kanska er tað eins nóg »okkara« olja, ið bretar nú gera sær dælt av beint sunnan fyri markið?

Eitt annað kent »loynimál« er kanska týðningarmesta framtakið í Føroya nýggjari søgu: Seismikkanningar av undirgrundini. Innkomnu tilboðini hava higartil verið duld sum mansmorð. Hví? Tola tey ikki dagsins ljós? Hvát býr aftanfyri? Hví fekk eitt felag øll rættindini? Hvørjir eru partaeigarnir í hesum felag? Hvát vóru tilbøðsprisirnir? Hvør fram lögmaður og túsundbeinsadvokatarnir hava atgongd til øll skjølini? O.s.f.

Eitt samfelag, har fólk ið bert gevur seg undir og er lýðið móteigis myndugleikunum, týnist skjótt. Søgnað hevur prógvað hetta til fulnar. Hin vegin vilja politisku myndugleikarnir hava eitt lýði fólk og fyri at røkka hetta mál, ræður um hjá teimum at stiga fram so týðingarniklir og ómissaligir sum gjørligt. Tí byrja teir eisini beinanvegin, teir koma í maktstøðu, at »umskapa« týðandi almenn mál til meira og minni »loynimál«, t.v.s. mál, ið bert teir hava møguleikar at kenna til botns og tí eisini bert kunnu loysast av teimum. Frontsoldatar myndugleikanna eru embætismenninir. Teir kenna politiska spælið út og inn, og tí verður kravt av teimum, at teir eru »loy-

alir«, t.v.s. at teir halda munn. Bert politikarin skal hava loyvi at sóla sær í »at vita best«.

Demokrati merkir ikki at tú skalt vera loyalur og lýðin móti politisku myndugleikunum, hóast tú t.d. ert settur embætismaður. Settu bødarnir hjá Stalin, Hitler og Ceaucescu umbóru seg við at teir bert »lýddu« boðunum frá teirra yvirmonnum. Song Mytýningin (Vietnam) er eitt samsvandi dømi frá »hinari« síðuni.

Kreppan í landinum er nú so rófust, at tað er fávitka at trúgva, at hon kann loysast við loyniligu, lírkandi samráðingum og bukkandi lýdni móti dansku stjórnini 17. august. Tað sama kann sigast um komandi samráðingar við bretar um undirgrundina.

Her er sjálvandi ikki talan um at fremja »kriminelt« ólýdni, men um lívsneyðugt ólýdni til gagns fyrri land og fólk. Vit eru longu klødd av til húðina og hava illa nokk okkara samleika og tign eftir. Vit hava tí alt at vinna og einki at tapa við at fremja so dyggiligt ólýdni móti penga-, monopol- og »loyni«-maktini, at hesir lívsfígindaligu maktstættir verða kroystir til kníggja.

Hvussu ólýdnið skal fremjast, gevur seg sjálvt bert vit eru nóg nóg, ið finna saman. Og tað verða vit undir øllum umstøðum noyðd til fyrr ella seinni, skulu vit ikki verða heilt týnd sum tjóð. Men tað verður tyngri, jú longri tíðin dregur út.

Ein fimti partur av hesum Føroya lagnusjónleiki verður leiktur 17. august við helst einans nýggjum leikarum øðru megin borðið – tað eru okkara leikarar. Fara teir at sýna sama undirbrottiga hugburð sum undangongumenn teirra, ella fara teir at skriva eitt nýtt blað í okkara søgu?

Tormóður Dahl